

іноземних інновацій, закуплених в Україну. Досліджено найвпливовіші фактори на рівень КП.

Головними перспективами інноваційно-орієнтованого розвитку металургійних підприємств мають бути: стратегія фокусування (великогабаритна промислова продукція, точні деталі, продукція широкого вжитку), тотальна диференціація продукції, зниження рівня каналів збуту за для доступності продукту, зниження рівня крадіжок на підприємствах, збільшення частки готової та технологічної продукції, вирішення проблем менеджменту, що дозволить швидше впроваджувати новачі.

Однією з важливих пропозицій є внесення змін до стандартів звітності, де буде розроблена форма, яка показує обсяги фінансування інновацій на підприємстві, обсяги та опис встановленого обладнання чи реалізації нової технології. Такі дані нададуть змогу аналітику врахувати інноваційний фактор при оцінці конкурентоспроможності. Головна мета такої розробки – показати суспільству прозоро механізм розвитку підприємства, його прагнення до діалогу зі суспільством з питань екологічності, ефективності та соціальної політики. Адже настає ера технологій, і переважно цей фактор визначатиме позицію підприємства, галузі чи держави у глобальній ринковій арені.

Список використаних джерел

1. Державна служба статистики України. / Електронний ресурс. – Режим доступу: [<http://www.ukrstat.gov.ua>].

2. Левицька А.О. Визначення категорії «конкурентоспроможність підприємства» як цільової функції його розвитку / А.О. Левицька // Формування ринкових відносин в Україні. – 2013. – №5. – С. 184–188.

3. Левицька А.О. Методи оцінки конкурентоспроможності підприємства: вітчизняні та закордонні підходи до класифікації / А.О. Левицька // Формування ринкових відносин в Україні. – 2014. – №1. – С. 138–142.

4. Мазур В. Актуальні економічні питання в металургійній галузі України / В. Мазур, М. Тимошенко // Економіка України: Політико-економічний журнал. – 06/2012. – №6. – С. 13–23.

5. Мартиненко В.П. Методи оцінки конкурентоспроможності суб'єктів господарювання / В.П. Мартиненко // Формування ринкових відносин в Україні. – 2008. – №10. – С. 42–45.

6. Тарасенко О.Ю. Сучасний стан інноваційного потенціалу металургійної галузі України / О.Ю. Тарасенко // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2014. №6 ч. 2. – С. 69–72.

7. Україна знову вибула з десятки світових виробників сталі [Електрон. ресурс] / – Режим доступу: <http://www.rbc.ua/ukr/news/ukraine-vybyla-desyatki-mirovyh-proizvoditeley-1445352110.html>

8. Мусієнко В.Д. Стратегічне управління інвестиційними ресурсами вітчизняних підприємств в умовах інноваційного розвитку / В.Д. Мусієнко, І.В. Руденко // Формування ринкових відносин в Україні. – №12 (175). – Київ: НДЕІ. – 2015. – С. 73–78.

Т.М. ІВАНЮТА,
к.е.н., доцент, Національний університет харчових технологій,
Г.О. БЕРСЕНЕВА,
магістр, Національний університет харчових технологій

Економічне обґрунтування поняття адаптації підприємства

У статті розглянуто основні підходи до визначення сутності понять «адаптація» та «адаптація підприємства». Проаналізовано праці науковців та практиків відносно цих понять та сформовано власне бачення трактування «адаптації підприємства».

Ключові слова: адаптація, адаптація підприємства.

Т.Н. ІВАНЮТА,
к.э.н., доцент, Национальный университет пищевых технологий,
А.А. БЕРСЕНЕВА,
магистр, Национальный университет пищевых технологий

Экономическое обоснование понятия адаптации предприятия

В статье рассмотрены основные подходы к определению сути понятий «адаптация» и «адаптация предприятия». Проанализированы труды ученых и практиков относительно этих понятий и сформировано собственное видение трактовки понятия «адаптация предприятия».

Ключевые слова: адаптация, адаптация предприятия.

T. IVANJUTA,
candidate of economic sciences, National University of Food Technologies,
H. BERSENEVA,
National University of Food Technologies

Economic justification to concept of adaptation the enterprise

In this article was considered general approaches to definition the concepts of «adaptation» and «adaptation of the enterprise». Had been analyzed scientists and practitioners theses about these concepts and formed our own vision of «adaptation of the enterprise» interpretation.

Keywords: adaptation, adaptation of the enterprise.

Постановка проблеми. Проблеми ефективної роботи підприємств пов'язані зі значними змінами в зовнішньому середовищі та впливом на результати його діяльності. Це

підвищує актуальність постійного вдосконалення процесу адаптації підприємства до зовнішнього оточення та вчасного реагування на зміни.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Теоретичними дослідженнями поняття «адаптація підприємств» займалися такі відомі зарубіжні вчені, як Р.Л. Акофф [1], П. Дойль [9], К. Кернс, Т. Саати [17], К. Майер [14]; вітчизняні дослідники – Н.Г. Беник [3], О.М. Колодіна [12], Г.В. Козаченко [11], Н.В. Білошкурська [4] та інші. Наукові дослідження в цій сфері є актуальними і вимагають подальших розробок. На сьогодні особливої уваги потребує питання адаптації підприємств, а також визначення зміни її сутності в умовах економічної невизначеності національного господарства. Але, на жаль, єдиного підходу до розуміння поняття «адаптація» у дослідників немає.

Метою статті є формування поняття «адаптація підприємства» відносно сучасного стану національної економіки, спираючись на праці вітчизняних і зарубіжних науковців.

Виклад основного матеріалу. Поняття «адаптація» бере початок від латинського *adapto* (приспосувати, налагоджувати, влаштувати) [5]. Термін «адаптація» надзвичайно широкий і застосовується в різних областях науки. В науковій кола дане поняття потрапило завдяки фізіологам та в найзагальнішому вигляді означає пристосовність, тобто здатність об'єкта зберігати свою цілісність при зміні параметрів середовища. При цьому маються на увазі об'єкти системного характеру, яким властива якість саморегуляції, тобто здатність до компенсаційної зміни своїх властивостей у відповідь на зміну параметрів зовнішнього середовища. Тому термін «адаптація» має досить широку сферу застосування.

Зміст поняття «адаптація» було вперше розкрито Ч. Дарвіном у його праці «Походження видів шляхом природного відбору» [8]. Адаптація, на думку науковця, зазначалась як пристосування в процесі еволюції будови, функцій, поведінки організмів до певних умов та передбачала відбір найбільш пристосованих до змін середовища суб'єктів. З часом поняття «адаптація» здобуло низку спірних тлумачень його змісту.

У сучасній науковій літературі складність трактування терміну «адаптація» значною мірою обумовлена тим, що ним позначають як процес змін, так і результат цих змін. Відтак тлумачні словники російської та української мови визначає адаптацію як пристосування організму до мінливих зовнішніх умов [7, 15].

З філософської точки зору адаптація розглядається як процес пристосування систем до зовнішнього середовища, а іноді – результат такого процесу [18].

Адаптація може бути представлена як послідовна зміна відносно стабільних періодів, коли досягається визначена рівновага між суб'єктом господарювання та середовищем. Ця рівновага фактично умовна, оскільки стан підприємства постійно змінюється під впливом безперервно діючих зовнішніх та внутрішніх факторів.

Згідно з економічним словником адаптація являє собою здатність будь-якої системи реагувати на навколишнє середовище і змінювати свою поведінку задля оптимального функціонування [16].

О.М. Колодіна відзначає, що через розширене та неоднозначне трактування поняття «адаптація» економічна теорія не в змозі відповісти на питання ефективного здійснення механізмів адаптації підприємства. Неоднозначність думок вчених може призводити до хибного розуміння сутності адап-

тації на підприємстві, а тому доцільним є виділення ключових аспектів шляхом декомпозиції поняття. Ключовими аспектами у визначенні адаптації є «приспосовання», «умови пристосування», «мета пристосування», які за своїм значенням відображають предмет, об'єкт та заходи адаптації. Саме їхнє розуміння кожен науковець трактує по-своєму, а тому в літературі досі немає універсальної схеми взаємодії складників процесу «адаптації» в широкому значенні [12].

На сьогодні внаслідок нестабільності національної економіки, постійних і досить різких змін у різних сферах особливі вимоги висуваються до здатності підприємства бути адекватним цим змінам. Тобто мати мобільну, гнучку та динамічну систему управління. Це означає необхідність підвищення його адаптаційних можливостей.

Адаптація підприємства до умов ринкової економіки пов'язана з вирішенням нових завдань управління підприємством, характерних для ринкової економіки. Реалізація цих завдань вимагає перегляду організації господарської діяльності підприємств. Необхідність зміни в реалізації основних сфер діяльності підприємства пов'язана з появою реального ринку і конкуренції на ньому. Впровадження механізмів управління підприємством, орієнтованих на ринкові умови господарювання, має передбачати можливість їх використання в довгостроковому періоді для адаптації підприємства до змін зовнішніх умов, що визначаються ринком, конкуренцією і розвитком економіки в цілому.

В.В. Дубчак у роботі «Теоретико-методологічні аспекти формування системи адаптивного управління промисловими підприємствами» пише, що адаптація підприємств до змін умов функціонування виступає як вид взаємодії суб'єкта господарювання або групи суб'єктів з соціально-економічним середовищем, в ході якої узгоджуються вимоги з очікуванням її учасників [10]. Автор розглядає адаптацію з точки зору своєрідного компромісу між двома сторонами (суб'єктом господарювання та соціально-економічним середовищем), при цьому береться до уваги кінцева мета, а саме, задоволення інтересів обох сторін.

У роботі «Адаптація промислових підприємств до ринкових умов господарювання» економіст М.М. Буднік вказує, що адаптація – це кінцевий етап процесу пристосування підприємств до ринку [6]. Автор виділяє «адаптацію» як завершальну частину процесу, «кінцевий етап» пристосування, тобто вказує на результат.

На думку Є.В. Чиженькова, адаптація суб'єктів господарювання являє собою процес пристосування їхніх параметрів до невизначених умов зовнішнього середовища, який забезпечує підвищення ефективності їх функціонування на протязі усього життєвого циклу [19]. Позитивними аспектами даного визначення є те, що: адаптацію розглядають як процес підлаштування параметрів до зовнішнього середовища, також чітко виділено кінцеву мету, а саме підвищення ефективності функціонування в довготривалій перспективі. Недоліком, на нашу думку, можна вважати окреслення автором умов зовнішнього середовища, як невизначених, оскільки об'єкт не зможе підлаштуватися під невідоме, а отже адаптуватися.

Г.В. Козаченко визначає адаптацію як процес цілеспрямованої зміни параметрів, структури і властивостей будь-якого об'єкта у відповідь на зміни, що відбуваються як у зовніш-

ньому середовищі діяльності об'єкта, так і у середині нього [8]. У цьому визначенні адаптації автор теж відійшла від загального терміну «приспособування» та показала, що зміни, до яких потрібно адаптуватися підприємству мають не тільки зовнішній, а й внутрішній характер, а отже відбуваються в середині підприємства. Недоліком, на нашу думку, є відсутність кінцевої мети діяльності суб'єкта господарювання.

У праці В.М. Ячменьової дане поняття розглядається, як процес пристосування параметрів господарюючих суб'єктів і систем загалом до нових, невизначених умов зовнішнього середовища, який забезпечує підвищення ефективності їх функціонування [20]. Автор також відштовхується від ствердження, що адаптація є пристосування суб'єкта господарювання лише до зовнішнього середовища, при цьому підкреслюється «невизначеність умов зовнішнього середовища», що на нашу думку є некоректним ствердженням.

Ж. Крисько характеризує адаптацію підприємства, як здатність своєчасно проводити адекватні зміни для корекції діяльності підприємства у відповідності до вимог зовнішнього середовища [13]. Дане визначення цікаве тим, що автор вирізняє адаптацію як змогу вчасно і адекватно реагувати на зміни зовнішнього середовища.

У праці «Моделі адаптивної поведінки та їх роль у формуванні економічної безпеки підприємства» термін «адаптація» визначається як процес пристосування підприємства та його діяльності до зовнішнього середовища, а також ефективного використання його виробничого потенціалу [4]. Автор відокремлює саме підприємство від його діяльності, характеризуючи при цьому адаптацію, як «процес пристосування». Дане визначення цікаве тим, що автор пов'язує поняття «адаптація» з ефективністю використання виробничого потенціалу.

У своїй праці С.Б. Алексеев визначає адаптацію як процес розробки і реалізації дій, спрямованих на зміни внутрішнього середовища підприємства згідно з вимогами зовнішнього середовища [2]. Визначення акцентує увагу на процесі розробки дій вказуючи при цьому характерну взаємодію внутрішнього середовища підприємства з зовнішнім.

На основі аналізу наукових джерел можна зробити висновок відносно розбіжностей в поглядах на зміст та суть поняття «адаптації підприємства»:

- 1) розбіжність мети та результату адаптації;
- 2) розбіжність відносно факторів впливу на підприємство;
- 3) розбіжність рівнів на яких має відбуватися адаптація;
- 4) розбіжності щодо часу та закінченості процесу.

Більшість авторів у своїх працях визначали «адаптацію підприємства» як процес зміни, не вказуючи при цьому мету цих змін. На нашу думку, таке формулювання є неповним, адже зміна може носити як позитивний, так і негативний характер. А оскільки підприємство як суб'єкт господарювання має на меті конкретні цілі (а саме прибутковість), процес змін при адаптації має передбачати позитивний кінцевий результат.

Також вагомими недоліками, на нашу думку, є невизначеність параметрів зовнішнього середовища та одномоментний характер, тобто, на думку авторів, адаптація необхідна лише інколи, коли виникає потреба. Варто зазначити, що «адаптація підприємства» та «адаптація» в більш широкому сенсі несе в собі процес постійного характеру, оскільки коливання в зовнішньому та внутрішньому середовищі супроводжують

весь період «життя» суб'єкта господарювання, а тому вимагають постійного гнучкого реагування на ці коливання з метою втримання або здобуття більш вигідної позиції на ринку.

Виходячи з аналізу наукових праць вітчизняних і зарубіжних науковців та враховуючи всі недоліки та позитивні моменти, нами було запропоновано власне трактування поняття: адаптація підприємства – це безперервний процес розробки і реалізації параметрів, структури і властивостей об'єкта господарювання до зміни зовнішнього і внутрішнього середовища з метою утримання, або здобуття конкурентних переваг на ринку.

На нашу думку, дана інтерпретація поняття «адаптація підприємства» об'єднує в собі ключові позитивні моменти, які є важливими для формування даного поняття, а саме:

- характеризування адаптації як процесу;
- постійність (безперервність) процесу пристосування;
- пристосування до змін як зовнішнього, так і внутрішнього середовища;
- врахування кінцевої мети діяльності підприємства.

Висновки

У даній роботі було розглянуто та проаналізовано погляди науковців відносно тлумачення поняття «адаптація підприємства». На основі згрупованого матеріалу з урахуванням всіх позитивних аспектів нами було розроблено власне трактування даного терміну, яке відповідає умовам сучасного ринку жорсткої конкуренції.

Список використаних джерел

1. Акофф Р.Л. Планирование в Больших экономических системах / Пер. англ. Г.Б. Рубальского; Под ред. И.А. Ушакова. М.: Советское радио, 1972. – 224 с.
2. Алексеев С. Б. Формування адаптивного управління підприємствами вугільного машинобудування: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня кандидата екон. наук: спец. 08.06.01 «Економіка, організація та управління підприємствами» / С. Б. Алексеев. – Донецьк, 2003. – 23 с.
3. Беник Н.Г. Концептуальна модель механізму адаптації судноремонтних підприємств до змін зовнішнього середовища / Н.Г. Беник // Водний транспорт. – 2015. – Вип. 1. – С. 62–70. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vodt_2015_1_12.
4. Білошкурська Н.В. Моделі адаптивної поведінки та їх роль у формуванні економічної безпеки підприємства / Н.В. Білошкурська // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 12 (114).
5. Большой латинско-русский словарь / [Електрон. ресурс] – Режим доступу: <http://linguaeterna.com/vocabula/alph.php>
6. Буднік М. М. Адаптація промислових підприємств до ринкових умов господарювання: Авто-реферат канд.економ.наук. 08.06.01 / М.М. Буднік / Харк. Держ. Екон. Ун-т. – Х., 2002. – 19 с.
7. Бусел В.Т. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад.-і-голов-ред. В.Т. Бусел. – К.; Ірпінь: ВТФ. «Перун», 2004. – 1440 с.
8. Дарвін Ч. Походження видів шляхом природного відбору // ЛА «ПІРАМІДА». – Львів. – 2009 – 548 с.
9. Дойль П. Менеджмент: стратегия и тактика / П. Дойль. – СПб.: Питер, 1999. – 560 с.
10. Дубчак В.В. Теоретико-методологические аспекты формирования системы адаптивного управления промышленными предприятиями: автореф. ... доктор екон. наук: спец. 08.06.01 / В.В. Дубчак. – Ростов-на-Дону, 2006 – 59 с.

11. Козаченко А.В., Пономарев В.П., Ляшенко А.Н. Экономическая безопасность предприятия: сущность и механизм обеспечения: Монография – К.: Либра, 2003. – 280 с.

12. Колодіна О.М. Економічний зміст адаптації підприємства // Вісник Сум ДУ. Серія Економіка. – 2010. – №1. – С. 200–210.

13. Крисько Ж.Л. Адаптація підприємства до зовнішнього середовища через механізм реструктуризації // Жанна Крисько // Галицький економічний вісник. – 2009. – №2. – С. 38–42 (проблеми мікро- та макроекономіки України).

14. Мейр К., Стэн Д. Живая организация: Компания как живой организм: Грядущая конвергенция.

15. Ожегов С.И., Шведова Н.Ю. Толковый словарь русского языка: 80 000 слов и фразеологических выражений / Российская академия наук. Институт русского языка им. В.В. Виноградова. – 4-е изд., дополненное. – М.: Азбуковник, 1999. – 944 с.

16. Осовська Т.В., Юркевич О.О. Економічний словник / [Електрон. ресурс] – Режим доступу: http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/KNIGI/RKONDOR/EKONOMIC_SL_2006.pdf

17. Саати Т. Аналитическое планирование. Организация систем / Т. Саати, К. Кернс; пер. С англ.. – М.: Радио и связь, 1991. – 224 с.

18. Философский словарь / А.И. Абрамов и др.; под ред. И.Т. Фролова. – М.: Республика, 2001. – 719 с. – Словарь иноязыч. терминов и выражений, встречающихся в филос. лит.: с. 714–719.

19. Чиженькова Е.В. Формирование экономического механизма адаптации хозяйствующего субъекта к рыночной среде: Автореф. ... канд. экон. наук. – М., 2006. – 179 с.

20. Ячменьова В.М. Сутність понять «адаптація» та «адаптивність» / В.М. Ячменьова, З.О. Османова // Вісник Національного університету «Львівська Політехніка». – 2010. – №684. – С. 346–353.

УДК 336.764.061.1

О.П. КВАСОВА,

к.е.н., доцент, Київський національний університет технологій та дизайну

Системний підхід до управління активними операціями банків

У статті запропоновано застосування системного підходу до управління активними операціями банків. Елементами управління мають бути: принципи системного управління, методи та методики, тенденції розвитку активних операцій, етап діяльності банку. Суб'єктами управління виступають держава, саморегульовані організації, банки, які здійснюють управління кредитними операціями банків, операціями на ринку цінних паперів, іншими операціями. Необхідно також передбачити управління пасивними операціями банків. Важливим елементом має стати зворотний зв'язок, який забезпечується контролінгом.

Ключові слова: управління активними операціями банків, системний підхід, суб'єкти управління, об'єкти управління, кредитні операції, операції на ринку цінних паперів.

О.П. КВАСОВА,

к.э.н., доцент, Киевский национальный университет технологий и дизайна

Системный подход к управлению активными операциями банков

В статье предложено применение системного подхода к управлению активными операциями банков. Элементами управления при этом выступают: принципы системного управления, методы и методики, тенденции развития активных операций, этап деятельности банка. Субъектами управления является государство, саморегулирующие организации, банки, осуществляющие управление кредитными операциями банков, операциями на рынке ценных бумаг, другими операциями. Необходимо также предусмотреть управление пассивными операциями банков. Важным элементом должна стать обратная связь, которая обеспечивается контроллингом.

Ключевые слова: управление активными операциями банков, системный подход, субъекты управления, объекты управления, кредитные операции, операции на рынке ценных бумаг.

O. KVASOVA,

Ph.D. economic sciences, assistant professor, KNUTD

System approach to the management of active operations of banks

The article proposed to apply a systematic approach to the management of active operations of banks. Controls should be: principles of system management, methods and methodic, trends in active operations, stage of activity of the bank. Entities of governance advocated state, self-regulatory organizations, banks, which carry out credit operations, operations on the securities market, and other operations. Necessary anticipate the management of passive operations of banks. An important element is state's feedback provided by controlling.

Keywords: management of the active operations of banks, systemic approach, subjects' management, facilities management, credit operations, operations on the securities market.

Постановка проблеми. На сучасному етапі економічного розвитку України виникає необхідність в посиленні діяльності фінансових посередників, де особливу роль відіграють банки, що потребує активізації банківської діяльності на фінансовому ринку України. Реалізація зазначеного завдання вимагає поліпшення управління активними операціями банків, що підтверджується дослідженнями вчених. Зокре-

ма, зазначається, що «раціональне управління активними операціями має велике значення, адже вони забезпечують доходність та ліквідність банку» [1, с. 294]. Удосконалення такого управління має проходити перманентно і передбачати ймовірності настання фінансових криз та інших катаклізмів, тобто необхідно застосування системного підходу та посилення державного регулювання і саморегулювання.